

Familiezorg is voor elke cliënt van belang

En wie zorgt er voor de familie?

Een partner met dementie, kinderen met ernstige beperkingen die levenslang intensieve zorg nodig hebben. Het zorgen voor een naaste die ziek is of zorg nodig heeft kan grote consequenties hebben voor de hele familie. Dan is het belangrijk dat ook de familie ondersteund wordt. Marie Louise Luttkik, lector Familiezorg aan de Hanzehogeschool Groningen deed er onderzoek naar.

*Tekst:
Valerie
Schipper*

Na haar opleiding tot verpleegkundige en een aantal jaren werkervaring in het ziekenhuis, besloot Marie Louise Luttkik, nu lector Familiezorg aan de Hanzehogeschool in Groningen, om verplegingswetenschappen te gaan studeren. Als junior onderzoeker was zij daarna betrokken bij de evaluatie van een cursus voor chronisch zieke patiënten en partners, gegeven door een wijkverpleegkundige. Een onderdeel van deze cursus ging specifiek over hoe het is om als echtpaar te leven als een van beiden chronisch ziek is. 'Tijdens deze sessie vroeg de wijkverpleegkundige aan de partner hoe het nou eigenlijk met hem ging. Hij antwoordde dat hem dat eigenlijk in al die jaren nog nooit was gevraagd. Daar is mijn interesse voor familiezorg ontstaan en het laat me niet meer los.'

Wat is eigenlijk familiezorg?

'In feite is het een visie, een manier van denken en werken waarbij je niet meer alleen de patiënt centraal stelt maar de hele zorgsituatie. Een patiënt staat namelijk nooit op zichzelf, mensen zijn altijd onderdeel

'Het is een visie, een manier van denken en werken waarbij je niet meer alleen de patiënt centraal stelt maar de hele zorgsituatie'

van een (familie)systeem. Als iemand ernstig ziek wordt raakt dat niet alleen de patiënt, maar ook zijn familie en directe naasten. Er moeten niet alleen praktische dingen worden geregeld, maar het gaat ook om emoties als verdriet, verlies en soms boosheid en



frustratie. De overheid verwacht steeds meer van familie dat ze bijdragen aan de zorg voor hun familielid. De kwaliteit van de relaties in een familie is heel bepalend voor de zorg die de patiënt krijgt. Als familie steeds meer mede-verantwoordelijk wordt voor de zorg dan kunnen we het ons gewoon niet meer permitteren om alleen de patiënt centraal te stellen. Dan moet je ook kijken naar de familie. Wat betekent de situatie voor hen? Kunnen ze het samen oppakken? Kunnen zij het volhouden? En wat hebben ze daarvoor nodig?'

Het familiegesprek is een belangrijk onderdeel binnen familiezorg, toch?

'Vanuit het lectoraat is het familiegesprek inderdaad een belangrijke focus. Naar mijn mening ligt daar een belangrijke sleutel voor het verbeteren van de kwaliteit

Voorbeeld van een 'therapeutische brief'

Bewerking van brief geschreven door een student hbo-v Hanzehogeschool Groningen, Academie voor Verpleegkunde.

Beste cliënt,

Als eerste wil ik u bedanken voor de momenten dat ik bij jullie thuis mocht komen om te praten over uw familie en de situatie waar u zich momenteel in bevindt. U heeft zich opengesteld naar mij, wat ik erg waardeer.

Uw echtgenote krijgt sinds een paar maanden hulp bij de ADL van de thuiszorg. Sinds een paar weken krijgt u zelf ook hulp van thuiszorg. Tijdens het intakegesprek dat ik met u heb gevoerd, bleek dat de mantelzorgtaken u soms wat te veel worden. Om deze reden heb ik een familiegesprek georganiseerd, waarbij u zelf, uw echtgenote en uw kinderen aanwezig zijn geweest. In het familiegesprek kwam naar voren dat u graag thuis wilt blijven wonen, maar u wist in het begin nog niet precies wat u daarvoor nodig had. Uw dochter kwam met

een aantal ideeën om ervoor te zorgen dat u zo lang mogelijk samen met uw vrouw thuis kan blijven wonen. Uw dochter stelde voor dat de huishoudelijke hulp één keer per week kan komen in plaats van één keer in de twee weken. Uw zoon stelde voor dat jullie gebruik gaan maken van een taxi, omdat hij het autorijden niet meer vertrouwt. In overleg met u, uw vrouw en uw kinderen is besloten een personenalarmering aan te vragen voor uw vrouw, zodat u wat vaker zelf het huis uit kan gaan en zich geen zorgen hoeft te maken over uw vrouw.

Wat ik vooral heb gezien tijdens dit gesprek is dat u een sterk persoon bent en niet snel opgeeft. Dat zijn goede eigenschappen, waar u trots op kan zijn! Ook zag ik bij u en ook bij uw kinderen heel veel liefde en zorg voor uw vrouw. Echter moet

de situatie voor u niet te veel worden. Om die reden zou mijn advies zijn wat meer zorg te accepteren en uw kinderen wat meer te betrekken bij de mantelzorgtaken die u uitvoert voor uw echtgenote. In het familiegesprek is duidelijk naar voren gekomen dat uw kinderen willen helpen waar nodig, maar dan is het belangrijk dat u dit wel aangeeft bij hen. Ik wil u bedanken dat u met mij in gesprek bent gegaan over de situatie waar u momenteel in zit. Ook wil ik uw echtgenote en uw kinderen bedanken voor het vertrouwen en de openheid tijdens het familiegesprek.

Bij vragen of onduidelijkheden naar aanleiding van deze brief, kunt u contact met mij opnemen.

Met vriendelijke groet,

van zorg voor cliënten en hun naasten. Tijdens zo'n familiegesprek gaat het erom te komen tot open communicatie. Je gaat met de cliënt en familie om tafel om te bespreken hoe iedereen naar de situatie kijkt, wat iedereen kan en wil doen, wat men van elkaar verwacht.'

Vanuit de Hanzehogeschool Groningen deed u onderzoek naar deze familiegesprekken. Wat kwam hieruit?

'We hebben inderdaad onderzoek gedaan naar de effecten van het familiegesprek, gevoerd door wijkverpleegkundigen die daarvoor een training hadden gevolgd. We zagen verschil tussen de groep waarbij de familiegesprekken plaatsvonden ten opzichte van de controlegroep, waar geen familiegesprekken werden gevoerd. Bij de families 'met'

familiegesprekken bleef de situatie een half jaar stabiel, families functioneerden beter en overbelasting kon worden voorkomen. Bij de controlegroep nam de ervaren belasting van families juist toe. Bovendien bleek dat in de interventiegroep families uiteindelijk minder uren wijkverpleegkundige zorg hadden in vergelijking met de controlegroep. Familiegesprekken voeren maakt de zorg dus niet duurder, integendeel, het lijkt juist kosten te besparen.'

'Voor het vervolg op dit onderzoek kregen we subsidie van Stichting de Friesland. Om de casemanager dementie te trainen in het voeren van familiegesprekken en dit verder te onderzoeken. Dit loopt nu. Wat ons betreft zou elke verpleegkundige deze gesprekken moeten kunnen voeren, in alle zorgsettings. Je moet overal aandacht hebben voor wat er



Foto: Jana Sabeth, Unsplash

gebeurt met de patiënt en welke invloed dit heeft op de partner of de familie. Het gaat natuurlijk niet alleen om dementie. Ook in een familie waarin een relatief gezonde moeder haar been breekt, moet de hele familie zich aanpassen aan de nieuwe situatie.'

U bent lector aan de Hanzehogeschool. Hoe worden toekomstige hbo-verpleegkundigen opgeleid om de familie in de zorg te betrekken?

'Onze missie is dat we de studenten leren dat ze nooit alleen naar de patiënt moeten kijken, maar altijd naar de patiënt in zijn sociale context. In ons verpleegkundig opleidingsprofiel staat ook steeds "patiënt en naasten" beschreven. Maar hoe doe je dit concreet? Daarvoor moet je kennis hebben en vaardigheden aangeleerd krijgen. Wij leren onze toekomstige verpleegkundigen te werken met onder andere een genogram en een ecogram; instrumenten om de (belangrijke) sociale contacten van een patiënt in kaart te brengen.

Valerie Schipper is wijk- en dementieverpleegkundige bij Zorggroep Meander en redactielid bij Tijdschrift M&G

Onze toekomstige verpleegkundigen leren daarnaast om het gesprek met de patiënt en zijn of haar familie aan te gaan. Dus bij een vak als communicatieve vaardigheden, leer je niet alleen om een gesprek te hebben met een persoon, de patiënt, maar juist om een gesprek met meerdere personen, patiënt en familie, te voeren. Studenten moeten als opdracht in hun stage een familiegesprek voeren en over dit gesprek een brief aan de familie schrijven. Deze 'therapeutic letter' is een manier om mensen terug te geven wat er is besproken en welk probleem of welke zorg er gezamenlijk is vastgesteld en afgesproken. De student deelt in de brief ook wat hij of zij heeft gezien aan kracht en kwaliteiten in de betreffende familie. Vaak zie je tijdens een familiegesprek dat de familie heel erg betrokken is. Dit terug te horen kan steun geven.'

Wat wil je de lezers meegeven?

'Verdiep je in families en maak contact met hen, familie verhalen maken je werk zoveel interessanter. Tegelijkertijd merken we ook dat verpleegkundigen hier vaak onzeker over zijn; hoe ga ik dat organiseren? En hoe zorg ik ervoor dat zo'n gesprek goed verloopt en dat er geen ruzie ontstaat? Heel begrijpelijk. Vanuit het

'Bij de families 'met' familiegesprekken bleef de situatie een half jaar langer stabiel'

lectoraat Familiezorg ontwikkelden we verschillende trainingen voor professionals in de eerste en de tweede lijn. Verpleegkundigen die zo'n training volgden, vertelden ons dit als een verrijking te hebben ervaren. Ze zijn verpleegkundige geworden om dichtbij mensen te staan. Om mensen, cliënten en ook hun familieleden, te ondersteunen. Dit lukt beter door de training; er ontstaan echte ontmoetingen. Dus ik zou zeggen, gun het jezelf om je te verdiepen in familiezorg; het zal je veel opleveren.' 🍷

Meer informatie over de trainingen op www.hanzepro.nl/alle-opleidingen/zorg-en-welzijn/care/familiezorg/